

Çocuklar İçin Felsefe: Benlik, Ötekilik ve Düşünsel Gelişim Üzerine Bir Uygulama

Philosophy for Children: An Application on Selfness, Otherness, and Intellectual Development

BANU ALAN SÜMER

İzmir Demokrasi University

Received: 25.10.2025 | Accepted: 29.12.2025

Abstract: This study emerged as the outcome of a project examining the pedagogical significance of philosophy activities conducted with primary school children and their effects on individual development. Within the scope of the project, the aim was to foster the development of children's creative and critical thinking skills. In the project, various philosophical themes appropriate to the children's age and developmental levels were identified; issues of selfhood, identity, and otherness were opened to discussion, particularly through Leo Lionni's Pezzettino, in ways suited to the children's experiences and inquiries. The activities were conducted under the guidance of Matthew Lipman's philosophy with children approach and pedagogical techniques such as the Socratic method, which supported the enhancement of children's cognitive abilities. Consequently, participating children actively engaged with philosophical thinking, deepening their capacity to question themselves and their surroundings. The findings demonstrate that establishing philosophical thinking environments at an early age is effective in fostering children's critical and creative thinking skills.

Keywords: Philosophy for children, creative thinking, critical thinking, selfhood, otherness, cognitive development.

1. Giriş

Bu makalede, öncelikle çocuk felsefesi kavramı ve tarihçesi ele alınacak; ardından projenin kapsamı, yöntemleri ve uygulama süreci detaylandırılacaktır. Özellikle *Pezzettino* eseri üzerinden yürütülen benlik ve kimlik temalı atölye çalışması, çocukların felsefi düşünme süreçleri bağlamında analiz edilecektir. Son bölümde ise elde edilen bulgular ışığında çocuklarla felsefe yapmanın eğitsel ve toplumsal katkıları tartışılacaktır.

İnsanın düşünme ve sorgulama yeteneği, insan olmanın temel özelliklerinden biridir. Bu yetinin geliştirilmesi, bireyin yaşam boyu sürecek olan öğrenme, anlama ve eleştirel değerlendirme kapasitesinin temelini oluşturur. Araştırmalar, bu düşünsel becerilerin erken çocukluk döneminde desteklenmesinin bireyin zihinsel ve duygusal gelişimi açısından kritik olduğunu göstermektedir. Bu doğrultuda, bu projede, ilköğretim çağındaki çocukların yaratıcı ve eleştirel düşünme becerilerinin geliştirilmesi amaçlanmıştır. Proje kapsamında, çocukların doğal merakları ve dünyayı keşfetme istekleri, yaşlarına uygun felsefi temalar ve materyaller aracılığıyla düşünme becerileriyle buluşturulmuştur. Böylece, çocukların değerler eğitimi ile desteklenerek bilinçli, düşünen ve sorgulayan bireyler olarak yetişmelerine katkı sağlamak hedeflenmiştir.

Projede, çocukların ilgisini çeken farklı kitaplar, görsel materyaller ve oyunlar aracılığıyla temel felsefi problemler ele alınmıştır. Örneğin çevre felsefesi, ahlak felsefesi, estetik, cesaret, irade, benlik ve özgürlük gibi kavramlar, çocukların kendi yaşantılarıyla ilişkilendirilerek işlenmiştir. Bu sayede çocukların hem kavramsal anlamda zenginleşmesi hem de eleştirel düşünme becerisi kazanmaları desteklenmiştir.

Çocuklarla felsefe alanında yapılan çalışmaların tarihi 20. yüzyıl ortalarına kadar uzanır. Karl Jaspers, 1953 yılında “çocuk felsefesi” kavramını literatüre kazandırmış ve bu kavramı farklı anlamlarda kullanmıştır (Jaspers, 1953). Bunlar arasında yetişkinlerin çocukların düşünsel gelişimini incelemesi, çocuklar için hazırlanmış felsefi program ve materyaller, çocukların kendi ürettikleri düşünceler ve çocuklarla birlikte yapılan felsefi diyaloglar yer almaktadır. Bu kapsamda, çocuklarla felsefe yapmak, çocukların kendi dünyalarındaki temel sorular ışığında düşünsel gezintiler yapmalarını, düşünme yollarını öğrenmelerini ve felsefi becerilerini geliştirmelerini içerir. Türkiye’de felsefeye olan ilgi son yıllarda artmasına rağmen, bu ilgi

çoğunlukla akademik ve teorik düzeyde kalmakta, çocukları doğrudan felsefi sürece dahil eden uygulamalar sınırlı kalmaktadır. Çocuklarla felsefe uygulamaları ise, çocukların bizzat sürece katılması ve felsefi deneyim kazanmalarını sağlamaktadır.

Çocuklarla felsefe çalışmaları, günümüzde felsefe ve eğitim bilimlerinin kesişim alanında giderek önem kazanan disiplinler arası bir alandır. Bu uygulamalar, çocukların düşünme becerilerini geliştirmeye, onlara empati ve eleştirel bakış açısı kazandırmaya yönelik pedagojik araçlar olarak görülmektedir. Çocukların soyut düşünme kapasitesi, bilişsel gelişim kuramları çerçevesinde kademeli olarak ilerlerken, felsefi düşünme ise bu gelişimi hızlandıran ve derinleştiren bir süreç olarak değerlendirilebilir. Bu yaklaşım, çocukların erken yaşlardan itibaren eleştirel, yaratıcı ve analitik düşünme becerilerini geliştirmelerine olanak tanır (Lipman, 2003, ss. 16-17). Çocukların doğal merak ve sorgulama eğilimleri, felsefi diyaloglar ve etkinlikler yoluyla sistematik bir düşünme pratiğine dönüşebilir. Ayrıca, çocukların felsefi sorulara verdikleri yanıtlar ve katıldıkları tartışmalar, onların sosyal ve duygusal gelişimlerine de katkıda bulunur. Bu bağlamda, çocuklarla felsefe yapma pratiği, onların sadece bilişsel gelişimlerini desteklemekle kalmaz, aynı zamanda etik, varoluşsal ve toplumsal boyutlarda da bilinçlenmelerini sağlar (Matthews, 1980, s. 25).

Çocuklar için felsefe eğitiminde pedagojik yaklaşımlar önemli bir yer tutar. Lipman'ın öncülüğünü yaptığı çocuklarla felsefe programları, düşünsel yetilerin çocuklukta geliştirilmesi gerektiği üzerine kuruluydu. 1960'lerde Columbia Üniversitesi'nde öğrencilerinin düşünsel yetilerinin zayıf olduğunu fark eden Lipman, yaptığı uygulamalarda yaşa uygun öyküler ve sorgulayıcı sorularla çocukların eleştirel düşünme becerilerini artırmayı hedeflemiştir. Onun geliştirdiği programlar, çocukların felsefi diyaloglar aracılığıyla düşüncelerini paylaşmaları, sorgulamaları ve eleştirel düşünmeyi öğrenmeleri için model oluşturmuştur (Lipman vd., 1980, s. 14). Bu bağlamda, bu çalışma da Lipman'ın felsefe eğitimine ilişkin yaklaşımlarını esas alarak, çocukların felsefeyi sadece bir akademik disiplin olarak değil, yaşamla iç içe ve deneyimlenebilir bir etkinlik olarak görmelerini sağlamayı amaçlamaktadır.

Uygulamalar sırasında kullanılan çocuk kitapları ve etkileşimli yöntemler, çocukların bu soyut kavramları yaşamsal deneyimlerle

ilişkilendirmelerine olanak sağlamıştır. Varoluşsal sorulara cevap arayan çocukların, kendilik ve öteki kavramları üzerinde düşünmeleri, kimlik gelişim sürecinde önemli bir yere sahiptir. Bu bağlamda, Leo Lionni'nin *Pezzettino* adlı eseri gibi çocuk edebiyatı ürünleri, felsefi temaları anlaşılır kılmakta ve çocukların kendi varoluşsal yolculuklarını sembolik olarak deneyimlemelerine aracılık etmektedir. Bu çalışmanın özgünlüğü, çocukları pasif dinleyiciler olmaktan çıkarıp, aktif katılımcılar haline getirmesi ve onları günlük yaşam sorunlarıyla ilişkilendirilen felsefi temalar etrafında düşünmeye teşvik etmesinde yatmaktadır.

Dolayısıyla, bu çalışma ile çocuklarla felsefenin teorik ve uygulamalı boyutlarını bir araya getirerek, onların erken yaşta eleştirel ve yaratıcı düşünme becerilerini geliştirmekle kalmayıp, aynı zamanda sosyal, bilişsel ve duygusal gelişimlerine de katkı sağlamak hedeflenmiştir. Felsefi düşünme süreçlerine erken dönemde katılan çocuklar, yaşamları boyunca bu becerilerle donanmış, kendilerini ve çevrelerini daha iyi anlamaya açık bireyler olarak yetişmektedirler. Böylece çocukların karşılaşacakları karmaşık sorunları sorgulama ve çözüm üretme kapasitesinin temelleri atılarak, onların sadece akademik başarıya değil, aynı zamanda toplumsal bilinç ve duyarlılığa sahip bireyler olmaları amaçlanmaktadır. Bu bağlamda, çocuklarla felsefe uygulamaları hem eğitim alanında hem de toplumun genel bilinç düzeyinin artırılması noktasında önemli bir role sahiptir.

Türkiye'de çocuklarla felsefe alanında yapılan çalışmalar henüz sınırlı sayıdadır. Çoğu çalışma akademik çevrelerde kalmakta, çocukların doğrudan katılımına dayalı uygulamalar ise sınırlı düzeyde gerçekleştirilmektedir. Oysa felsefe uygulamaları çocukların felsefi diyaloglara doğrudan katılımlarını sağlayarak, pedagojik ve toplumsal düzeyde önemli kazanımlar elde etmelerine yardımcı olmaktadır.

Çocukların bilişsel ve sosyal gelişiminde felsefi düşünme süreçlerinin önemi giderek artmaktadır. Bu süreçler, çocukların kendilerini ve çevrelerini anlama biçimlerini zenginleştirirken, aynı zamanda farklı bakış açılarını değerlendirme ve açık fikirli olma becerilerini de geliştirmektedir (Fischer, 2008, s. 7). Ayrıca çalışma, felsefenin temel alanlarını çocuklara tanıtmak ve onların temel problemler üzerinde düşünebilme yeteneklerini geliştirmek amacıyla tasarlanmıştır.

1. Çocuk Felsefesi Kavramı ve Tarihçesi

Çocuklarla felsefe, felsefi düşünme becerilerini çocuklara kazandırmayı hedefleyen disiplinlerarası bir alan olarak 20. yüzyılın ortalarından itibaren gelişmeye başlamıştır. Bu kavram ilk kez 1953 yılında Karl Jaspers tarafından “Kinderphilosophie” olarak ortaya atılmıştır (Jaspers, 1953). Jaspers, çocukların felsefi yeteneklerinin gelişimsel evreler bağlamında incelenmesi gerektiğini savunmuştur. Bu yaklaşım, çocukların kendi başlarına ya da yetişkinlerin rehberliğinde felsefi sorgulamalar yapabileceklerini öne sürmüştür. Almanca’da *Philosophie für Kinder* (Türkçe: çocuklar için felsefe; İngilizce: philosophy for children) olarak anılan bu kavram, zaman içinde farklı anlamlar kazanmıştır: 1. Yetişkinlerin çocukların felsefi yeti ve becerilerini evrelere göre incelemesi, araştırması ve değerlendirmesi. 2. Yetişkinlerin çocuklar için hazırladığı felsefi programlar, hikayeler ve ders materyalleri, 3. Çocukların kendi düşünceleri ve başkalarıyla birlikte ürettikleri felsefi nitelikli düşünceler, 4. Çocuklarla birlikte onların dünyasındaki temel sorular eşliğinde düşünsel gezintiler yaparak, onlara düşünme yollarını öğretme ve düşünsel yetilerini geliştirme süreci (Tibaldeo, 2023, s. 75). Bu kavram, çocukların düşünsel gelişimini incelemekten, çocuklar için hazırlanmış felsefi programlara, çocukların kendi düşüncelerine ve çocuklarla birlikte yapılan felsefi diyaloglara kadar geniş bir alanı kapsar. Çocuklarla felsefe yaparken amaç, çocukların düşünme yollarını öğrenmelerine ve felsefi sorgulamalarla düşünsel yetilerinin gelişmesine katkıda bulunmaktır.

Çocuklarda felsefi düşünmenin temelinde, merak duygusu ve sorgulama isteği yatar. Aristoteles’in “Bütün insanlar doğaları gereği bilmek ister” (Aristoteles, 1998, s. 3) ifadesinin en somut örneğini çocuklarda görebiliriz. Çünkü çocuklar yetişkinler gibi henüz alışkanlıklarının esiri olmamış ve soru sorma yetilerini kaybetmemişlerdir. Bu süreçte çocuklar, varoluşsal sorular sorar, etik kavramları keşfeder ve kimliklerini kurmaya çalışırlar.

1960’lı yıllarda Amerika’da Lipman tarafından başlatılan uygulamalı çocuk felsefesi hareketi ise çocukların kendi düşüncelerini geliştirmek ve sorgulamalarını teşvik etmek için pedagojik yöntemler geliştirmiştir (Lipman, 2003). Lipman, öğrencilerinin eleştirel düşünme becerilerinin zayıf olduğunu gözlemleyerek, erken yaşta bu yetilerin desteklenmesi gerektiğine inanmıştır. Bu amaçla geliştirdiği programda, çocuklara felsefi

metinler okunmuş ve soru-cevap diyaloglarıyla onların düşünsel gelişimleri desteklenmiştir. Lipman'ın yaklaşımı, çocukların yaşadıkları dünyadan yola çıkarak felsefi sorulara cevap aramalarını ve düşüncelerini paylaşmalarını teşvik etmektedir.

Lipman'ın izinde ilköğretim çağındaki çocuklarla gerçekleştirilen felsefe uygulamaları, 6-8 yaş grubundaki çocuklarla 10'ar kişilik gruplar halinde, çember oturma düzeninde yürütülmüştür. Uygulamalar kapsamında cesaret, doğa, özgürlük, sanat, ahlak, sorumluluk gibi temel temalar çocuk edebiyatı ürünleri ile seçilmiş görseller aracılığıyla tartışılmıştır. Ayrıca çocukların eleştirel ve yaratıcı düşünme becerilerinin geliştirilmesi amacıyla çeşitli felsefi temalar içeren çocuk kitapları, görsel materyaller ve oyunlar kullanılmıştır. Bu süreçte amaç, çocukların gündelik yaşamlarında deneyimledikleri kavramlar üzerine soru sormalarını, düşüncelerini özgürce paylaşmalarını ve arkadaşlarının fikirlerine saygıyla yaklaşmalarını sağlamaktır. Etkinlikler, kesin yanıtların olmadığı, karşılıklı etkileşim ve düşünsel tartışma ortamları olarak tasarlanmıştır. Kullanılan materyaller, çocukların dünyasına uygun, şiddet içermeyen ve evrensel insan duyarlılığı yansıtan temalar içermektedir.

Uygulamalar sırasında kullanılan yöntemler arasında çocukların düşünme, sorgulama ve tartışma becerilerini geliştirmek amacıyla Sokratik yöntem, topluluk içinde sorgulama, hikaye anlatımı ve oyun temelli öğrenme yer alır. Sokratik yöntem, açık uçlu sorular yoluyla çocukların düşüncelerini derinlemesine keşfetmelerini sağlar (Paul & Elder, 2006, s. 21). Topluluk içinde sorgulama ise empati, aktif dinleme ve demokratik tartışma becerilerini geliştirir (Fischer, 2008, s. 9). Oyun temelli öğrenme ve drama yöntemleri, soyut kavramların somutlaştırılması açısından çocukların düşünme süreçlerini kolaylaştırır (Vygotsky, 1978, s. 86). Kavram haritaları ve küçük grup çalışmaları ise işbirliğine dayalı öğrenme ortamları yaratarak çocukların düşüncelerini organize etmelerine yardımcı olur (Novak & Cañas, 2008, s. 20). Bu yöntemlerin bir arada kullanılması, çocukların düşüncelerini özgürce ifade etmeleri ve farklı bakış açılarını anlamaları için uygun ortamı sağlamıştır. Yine bu yöntemler, çocukların başkalarını dinlemelerini ve eleştirel bakış açısı geliştirmelerini sağlar. Böylece bu yöntemler ile çocukların eleştirel düşünme becerilerinin pekiştirilmesi, felsefi meraklarının canlı tutulması ve aktif katılımlarının sağlanması hedeflenmiştir.

Benimsenen yöntemlerin, çocukların düşünsel süreçlerini destekleyen, empati ve iş birliği becerilerini geliştiren etkileşimli yöntemler olmasına dikkat edilmiştir. Oturumlar felsefi sorular ve tartışmalar eşliğinde ilerlemiş; her oturumun sonunda yaratıcı sanat etkinlikleriyle çocukların düşünceleri somutlaştırılmıştır. Bu yaklaşım, çocuklarda eleştirel ve yaratıcı düşünme becerilerinin geliştirilmesinin yanı sıra, onların duyarlılıklarının artırılmasını ve felsefi düşünme alışkanlığı kazanmalarını sağlamıştır. Uygulamalar sırasında sesli ve görsel kayıt yapılarak, gözlemler ve çocukların etkinliklere ilişkin sözlü ifadeleri aracılığıyla, çocukların felsefi kavramlara yönelik anlayışları ve gelişen düşünsel becerileri değerlendirilmiştir.

2. Pezzettino ve Felsefi Bağlam

Tüm bu hedeflerle yapılan uygulamalardan birinde, çocuklarla benlik ve kimlik algıları, ötekilik ve özgünlük konularında felsefi bir sorgulama yapmak üzere Leo Lionni'nin *Pezzettino* adlı eserinden hareket edilmiştir. Pezzettino'nun yolculuğu, bir parçanın kendi bütününe araması metaforu üzerinden, çocukların benlik algısını ve ötekilik kavramını kavramalarına yardımcı olur. Bu süreç, çocukların kendi kimliklerini anlamaları ve başkalarıyla ilişkilendirmeleri açısından önemli pedagojik fırsatlar yaratır.

Çocuklar için varlık felsefesine bir giriş niteliği taşıyan bu öykü, bireysel kimlik, kendini tanıma ve toplumsal karşılaştırmalar gibi kavramları ele almak açısından son derece uygun bir anlatı sunar. Bu kitaptaki kahraman Pezzettino, herkesin kocaman olduğu ve cesaret isteyen, harika işler yaptığı bir dünyada yaşar. Kitap, küçük bir parçadan oluşan ve kendi kimliğini arayan bir karakterin hikayesini anlatır. Pezzettino, diğer varlıkların daha büyük, daha güçlü veya daha özel olduğunu gözlemler ve kendisini eksik ya da yetersiz hissetmeye başlar. Bu his, onu kendi kimliğini ve benzersizliğini keşfetme yolculuğuna çıkarır. Hikâye boyunca Pezzettino, farklı karakterlerle karşılaşır. Bu karakterler kendi boyutları ve özellikleriyle dikkat çeker; kimi büyük, kimi renkli, kimi güçlüyken, Pezzettino küçük ve basit bir parçadır. Başlangıçta, kendi "küçüklüğünü" ve eksikliğini sorun olarak görür. Ancak yolculuk devam ederken, Pezzettino fark eder ki her varlık kendi özellikleriyle değerlidir ve onun küçük parçacığı da kendisinin bütünü oluşturur. Sonunda Pezzettino, kendini başkalarıyla kıyaslamaktan vazgeçer ve kendi benzersizliğini kabul eder. Artık kendi kimliğinin farkındadır ve bununla mutlu olur (Lionni, 2019).

Kitap çocuklara kimlik ve özgünlüğün önemini vurgular; her birey kendi benzersiz özelliklerini taşır ve bu özellikler başkalarıyla kıyaslanarak ölçülmemelidir. Pezzettino'nun yolculuğu, çocukların kendi benliklerini keşfetmelerine ve anlamalarına model olurken, aynı zamanda kendi özelliklerini ve farklılıklarını kabul etmenin önemini gösterir. "Ben kimim?" ve "Beni ben yapan nedir?" gibi felsefi sorular aracılığıyla çocukların düşünsel merakını teşvik eder. Bunun yanı sıra, Pezzettino'nun deneyimleri empati, paylaşım ve başkalarını anlamayı destekleyen sosyal ve duygusal gelişim boyutları taşır. Ayrıca, karakterin kendi yolunu bulma süreci, çocuklarda yaratıcı düşünme ve problem çözme becerilerini geliştirecek niteliktedir. Böylece hikâye, çocuklara kendi değerlerini başkalarıyla kıyaslamadan anlamalarını ve kendi özgünlüklerini kabul etmelerini öğretir. Bu hikâye aracılığıyla, kimlik ve özgünlük, kendini keşfetme, özgüven ve kabul, felsefi sorgulama, sosyal ve duygusal gelişim ile problem çözme ve yaratıcılık temaları üzerinde durulmuştur.

Pezzettino, görsel açıdan sade ama düşünsel olarak derin bir çocuk kitabı olarak, felsefi açıdan benlik, eksiklik duygusu, özdeşleşme, başkalık ve bütünlük gibi temaları işlemesi bakımından son derece derin bir felsefi metin olarak okunabilir. "Ben kimim?" sorusu, felsefenin en eski ve temel sorularındandır. Pezzettino'nun varoluşsal sıkıntısı, bireyin kendi kimliğini dış dünyadaki öznelerle kıyaslayarak kurması ile ilgilidir. Bu durum Derrida'nın özdeşliğin her zaman kendi içinde bir fark ve "öteki" içerdiği yönündeki yapısökümcü anlayışıyla örtüşür. Jacques Derrida'nın "öteki"nin yapısökümcü rolü bağlamında, Pezzettino'nun kendi bütünlüğünü anlaması ancak başkalarına öykünmeyi bıraktığında mümkün olmuştur. "Writing and Difference" adlı eserinde Derrida, ötekiliğin benliğin sınırlarını nasıl kurduğunu ve her özdeşliğin kendi içinde bir fark içerdiğini tartışır (Derrida, 1978, ss. 154-178). Pezzettino'nun eksiklik duygusu, varoluşun başkası üzerinden tanımlanmasıyla ilgilidir ve o ancak "başka" olanın mevcudiyetiyle kurulur. Pezzettino da benliğini tanımlamak için başkalarının gücüne ve bütünlüğüne ihtiyaç duymuştur. Bu, "benliğin inşasında ötekiliğin rolü" fıkırına açılır. Böylece hikâye, Derridacı anlamda benliğin hiçbir zaman başlangıçta tam olmadığını; kendini fark, iz ve ilişki üzerinden kuran dinamik bir süreç olduğunu somut bir anlatıyla görünür kılar. Aynı şekilde Levinas da etiğinde "öteki"nin ahlaki sorumluluğunu vurgular ve benliğin

varoluşunun ötekiyle ilişkilendiğini belirtir (Levinas, 1969, ss. 81-83). Levinas “öteki”yi yalnızca karşılaştırma nesnesi değil, benliği mümkün kılan etik bir yüzleşme alanı olarak görür; bu açıdan Pezzettino’nun yolculuğu, ötekiyle ilişkide kurulan sorumluluk ve benlik bilincini temsil eder. Bu öykü ile çocuklar, Pezzettino’nun kendini keşfetme yolculuğuna paralel olarak kendi kimlik algılarını sorgulamış, fiziksel ve içsel farklılıkları ele almışlardır. Derrida ve Levinas’ın felsefi kavramları çerçevesinde, çocukların benlik ve ötekilik ilişkisine dair farkındalıkları artmıştır.

Çocukların tartışmalarda ortaya koydukları düşünceler, modern felsefi yaklaşımlar ışığında değerlendirilmiştir. Özellikle benlik ve ötekilik temasında Derrida’nın yapısökümcü çözümlemeleri çocukların algılarını zenginleştirmiştir. Ayrıca, varoluşçu felsefenin “özgünlük” vurgusu, çocukların özgün birey olma arayışlarıyla paralellik göstermiştir (Sartre, 2016, s. 208). Sartre’in “öz, eylemle kurulur” düşüncesi doğrultusunda, Pezzettino’nun kendini keşfetmesi edilgin bir farkına varış değil, aktif bir seçim ve eylem sürecidir. Heidegger’e göre benlik, ötekilerle anlam kazanır ancak sürekli başkalarının içinde olmak da özgünlüğü yok eder (Heidegger, 2018, s. 165). Heidegger’in “Das Man” kavramı, bireyin toplumun beklentileri içinde eriyerek özgünlüğünü yitirdiğini belirtir; Pezzettino da başlangıçta herkes gibi olmaya çalışırken “özgün” varlığını kaybeder. Ancak Heidegger’in özgünlük anlayışında olduğu gibi, kendi varoluşunu sahiplenip kararlılıkla yola çıktığında sahici benliğine yaklaşır. Çocukların benlik gelişimi açısından bu hikâye; eksiklik duygusunun aslında kimlik inşasının başlangıcı olabileceğini, ötekiyle karşılaşmanın hem aynalanma hem de özgünleşme imkânı sunduğunu ve özgün benliğin başkalarının kalıplarına uymakla değil, kendi varoluşsal yolculuğunu üstlenmekle ortaya çıktığını gösterir.

Derrida’nın yapısökümcü yaklaşımı, benliğin sabit ve bütünsel olmadığını, aksine sürekli eriyen ve farklarla şekillenen bir yapı olduğunu öne sürer (Derrida, 1978, s. 278). Bu bağlamda, benlik ve öteki ilişkisi, kimliğin sınırlarının belirlenmesinde kritik bir rol oynar. Derrida’ya göre benlik, sabit, özdeş ve kendi kendine tamamen şeffaf bir yapı değildir; daima yeniden kurulan ve “öteki”nin iziyle şekillenen dinamik bir süreçtir. Derrida, kimliğin hiçbir zaman kendine tam olarak “mevcut” olmadığını, her benlik tasarımının içinde kaçınılmaz bir fark ve ertelenmiş anlam içerdiğini vurgular. Ona göre benlik, kendi içine kapalı, tamamlanmış bir bütün değildir;

aksine “öteki”nin iziyle şekillenir. Derrida’nın ifadesiyle, “Kimlik asla kendine saf bir biçimde var olan tam bir mevcudiyet değildir; tersine, fark aracılığıyla ve benliği hem sınırlayan hem de mümkün kılan ötekinin izi üzerinden kurulur” (Derrida, 1978, s. 280). Bu bakış açısı, benliğin yalnızca içsel bir oluşum değil, aynı zamanda dışsal ilişkiler aracılığıyla kurulan dinamik bir süreç olduğunu gösterir. Dolayısıyla birey, kendisini tanımlarken kaçınılmaz olarak ötekilerle kurduğu karşılaşmalar, benzerlikler ve farklılıklar üzerinden kimliğini inşa eder. Bu perspektif, çocukların benlik algısının gelişiminde sosyal etkileşimlerin ve başkalarının varlığının ne kadar belirleyici olduğunu ortaya koyması bakımından önemlidir.

Pezzettino’nun başkalarına benzemeye çalışırken kendisinden uzaklaşması, taklit ile özgünlük arasındaki gerilimi görünür kılar. Hikâyedeki metaforik yolculuk, bireyin kendi kimliğini bulma sürecini simgeler. Pezzettino’nun Parçalar Adası’nda düşüp kırılması, yalnızca fiziksel bir olay değil, aynı zamanda varoluşsal bir uyanış anıdır; çünkü kırılma, kişinin kendi üzerine düşünmeye zorlandığı bir eşiktir. Bu noktada Pezzettino, “başka bir şeyin parçası” olma çabasını bırakarak zaten kendi başına bir bütün olduğunu fark eder. Derrida’nın “özdeşlik içinde fark” anlayışı da bu durumu anlatır. Pezzettino’nun benlik algısı, “bir parçayım” sanısından sıyrılıp kendindeki farkı tanıdığında yeniden şekillenir. Bu dönüşüm, varoluşçu filozofların “sahicilik” (authenticity) kavramıyla da uyumludur. Heidegger’e göre birey, ancak “Das Man”ın dayattığı başkalarının beklentilerinden sıyrılarak kendi varoluşuna sahip çıkabilir (Heidegger, 2018, ss. 160-175). Benzer şekilde Sartre, özgün bir kimliğin ancak insanın kendi seçimlerinin sorumluluğunu üstlenmesiyle mümkün olduğunu savunur (Sartre, 2016, ss. 105-130).

Pezzettino sonunda eve döner ve artık bir başkasına ait olmadığını bilerek mutlu yaşar. Artık başkalarına benzemek istemez; çünkü kendi olmanın ne demek olduğunu öğrenmiştir. Pezzettino’nun yolculuğu, bireyin başkalarının beklentilerinden özgürleşerek kendi hakikatine ulaşmasını temsil eder. Varoluşçular, bireyin “kendisi olma cesareti”ni vurgular. Pezzettino’nun yolculuğu, özgünlüğün, başkalarının kimliğine öykünerek değil, kendi kimliğini keşfederek bulunabileceğini gösterir. Bu, çocuklar için çok önemli bir felsefi ve duygusal mesajdır: Kendin olmak yeterlidir.

Sonuç

Uygulama sonunda, çocukların “benlik” ve “başkalarını tanıma” kavramlarını deneyimleyebilmeleri amacıyla “Kimdir Bu?” adlı bir etkinlik gerçekleştirilmiştir. Bu oyun, öğrencilerin dikkatli gözlem yapma, başkalarını betimleme, sorular yoluyla bilgi edinme ve akıl yürütme becerilerini geliştirmeyi hedeflemiştir. Aynı zamanda grup içinde empati, saygı ve iletişim yetilerini destekleyen bu etkinlik, çocukların kendilerini başkalarının gözünden görmelerine de olanak tanımıştır.

Etkinlik sırasında bir öğrenci gönüllü olarak sınıf dışına çıkarılmış, sırfta kalan öğrenciler ise aralarından bir arkadaşlarını seçmişlerdir. Dışarıda bekleyen öğrenci sınıfa geri döndüğünde, seçilen kişiyi bulmak amacıyla sınıfa çeşitli sorular yönelmiştir. “Bu kişi uzun mu, kısa mı?”, “Sessiz biri mi, konuşkan mı?”, “Arkadaş canlısı mı?” gibi sorulara sınıftaki öğrenciler dürüst biçimde yanıtlar vermiş, dışarıdan gelen öğrenci ise bu ipuçlarından yola çıkarak kim olduğunu tahmin etmeye çalışmıştır.

Bu oyun aracılığıyla çocuklar, insanları yalnızca dış görünüşleriyle değil, davranış ve kişilik özellikleriyle tanımlamayı öğrenmişlerdir. Ayrıca, bireyin kendisini başkalarının gözünden nasıl gördüğüne dair bir farkındalık geliştirmişlerdir. Etkinlik, *Pezzettino*’da vurgulanan kimlik ve bütünlük arayışıyla paralel bir yapı taşımaktadır. Her iki durumda da bir “parça”nın veya “kişinin” kendini ve ait olduğu bütünü bulma çabası söz konusudur. Böylece oyun, *Pezzettino* bağlamında “kendini ve başkalarını tanıma” ile “parçalar ve bütün arasındaki ilişkiyi anlama” üzerine felsefi bir metafor haline gelmiştir.

Sonuç olarak, *Pezzettino* adlı eserin çocuklara benlik, kıyaslama, özgünlük ve ötekilik üzerine felsefi düşünme fırsatları sunduğunu söyleyebiliriz. Eser, çocuklara yönelik bir kitap olarak görülse de aslında her yaştan okuyucu için önemli bir felsefi zemin sunar. Bu eser üzerinden yürütülen felsefe atölyesi aracılığıyla, öğrenciler, kendi benlik algılarını sorgulamış, başkalarına benzemeye çalışmanın getirdiği duyguları tartışmış ve “kendin olmak” kavramını yeniden değerlendirmiştir. Bu sayede çocukların hem kavramsal anlamda zenginleşmesi hem de eleştirel düşünme becerileri desteklenerek, bireysel ve sosyal düzeyde kendilerini ve başkalarını anlama kapasitesi artırılmıştır. Kitap, kimlik gelişimi ve felsefi düşünme açısından güçlü bir araç olarak kullanılmış; bu metin üzerinden yapılan etkileşimli

tartışmalar, çocukların hem felsefi düşünme becerilerini hem de benliklerine dair farkındalıklarını geliştirmiştir. Böylece bu atölye, çocukların kendilerine dair algılarını sorgulamaları, başkalarıyla kıyaslama eğilimlerini fark etmeleri ve özgüven geliştirmeleri açısından oldukça zengin bir tartışma ortamı sunmuş, özellikle felsefi danışmanlık, çocuklar için felsefe ve kimlik temalı pedagojik çalışmalar için örnek bir araç olmuştur.

Kaynakça

- Aristoteles. (1998). *Metafizik* (A. Arslan, Çev.). Sosyal Yayınları.
- Derrida, J. (1978). *Writing and Difference* (A. Bass, Çev.). University of Chicago.
- Fischer, R. (2008). *Philosophy for Kids: How to Start a Philosophy Club for Children*. Wiley.
- Heidegger, M. (2018). *Varlık ve Zaman* (F. Tepebaşılı, Çev.). Alfa Yayınları.
- Jaspers, K. (1953). *Einführung in die Philosophie*. Piper-Verlag.
- Levinas, E. (1969). *Totality and infinity: An essay on exteriority* (A. Lingis, Çev.). Duquesne University Press.
- Lionni, L. (2019). *Pezzettino*. ELMA YAYINEVİ.
- Lipman, M. (2003). *Thinking in Education*. Cambridge University Press.
- Lipman, M., Sharp, A. M., & Oscanyan, F. S. (1980). *Philosophy in the Classroom*. Temple University Press.
- Matthews, G. B. (1980). *Philosophy and the Young Child*. Harvard University Press.
- Novak, J. D., & Cañas, A. J. (2008). *The Theory Underlying Concept Maps and How to Construct Them*. Florida Institute for Human and Machine Cognition.
- Paul, R., & Elder, L. (2006). *Critical Thinking: Learn the Tools the Best Thinkers Use*. Pearson.
- Sartre, J. P. (2016). *Varlık ve Hiçlik: Fenomenolojik Ontoloji Denemesi* (A. Bezirci, Çev.). İthaki.
- Tibaldo, R. F. (2023). *Matthew Lipman and Ann Margaret Sharp: Philosophy for Children's Educational Revolution*. Springer.
- Vygotsky, L. S. (1978). *Mind in Society: The Development of Higher Psychological Processes*. Harvard University Press.

Öz: Bu çalışma, ilköğretim çağındaki çocuklarla gerçekleştirilen felsefe uygulamalarının pedagojik önemini ve bireysel gelişim üzerindeki etkilerini ele alan bir projenin sonucu olarak ortaya çıkmıştır. Proje kapsamında, çocukların yaratıcı ve eleştirel düşünme becerilerinin geliştirilmesi amaçlanmıştır. Projede, çocukların yaş ve gelişim düzeylerine uygun farklı felsefi temalar belirlenmiş; benlik, kimlik ve ötekilik sorunları, özellikle Leo Lionni'nin Pezzettino adlı eseri üzerinden çocukların deneyimlerine ve sorgulamalarına uygun şekilde tartışmaya açılmıştır. Matthew Lipman'ın çocuklarla felsefe yaklaşımı ve Sokratik yöntem gibi pedagojik tekniklerin rehberliğinde gerçekleştirilen uygulamalar, çocukların düşünsel yetilerinin desteklenmesini sağlamıştır. Bu sayede, katılımcı çocuklar felsefi düşünceyi aktif olarak deneyimlemiş, kendilerini ve çevrelerini sorgulama becerilerini derinleştirmiştir. Çalışmanın sonuçları, erken yaşta felsefi düşünme ortamlarının oluşturulmasının çocukların eleştirel ve yaratıcı düşünme yetilerini geliştirmede etkili olduğunu göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: Çocuklar için felsefe, yaratıcı düşünme, eleştirel düşünme, benlik, ötekilik, düşünsel gelişim.

